

Obrazovni program Grupe 484, kada su u pitanju izbeglice i migranti iz Afrike i sa Bliskog istoka, danas deluje u dva pravca: kroz aktivnu podršku ljudima koji borave u centrima za smeštaj tražilaca azila, s jedne strane, i kroz rad sa građanima u lokalnim zajednicama, pre svega mladima i profesionalcima zainteresovanim za tematiku migracija, s druge.

Osnovna ideja ove vrste rada bila je da se povežemo, razumemo i komuniciramo sa ljudima koji su novi u našem društvu. Smatrali smo da ljudima koji borave u centrima, osim praktične pomoći i podrške, treba da pružimo i uvid u neke elemente kulture u kojoj borave, kako bi se u njoj što bolje snašli. Takođe, ulaskom u škole, kroz rad sa nastavnicima i srednjoškolcima, ali i na fakultete kroz seminare o migracijama za studente, pokušali smo da utičemo na obrazovne procese, pre svega na formiranje vrednosnog sistema kod mladih ljudi.

Na različite načine, u javnom prostoru i drugim sferama društvenog života, svedoci smo nastajanja novih oblika fašizma i promovisanja ksenofobije. Ovakvim manipulacijama najpodložniji su upravo mladi. Želeli smo da im ponudimo drugačiju sliku sveta, u kome bez straha i zaziranja prilazimo drugome i pružamo ruku, čak i kad se čini mnogo drugačijim od nas...

2

Naš rad sa izbeglicama i migrantima nije se ograničio samo na centre: izlazili smo u park, išli na gradske javne događaje, bili smo u školi, u kulturnim centrima, muzejima, na izletima, svi zajedno: „domaći“ i „gosti“. Kroz ova druženja, zaključak bi uvek bio da ipak nismo tako različiti kako se na prvi pogled činilo.

To je bio okvir za nastanak izložbe **„Zajednički imenilac“**, koja je rezultat višemesečnog rada u centrima za smeštaj tražilaca azila u Banji Koviljači, Bogovađi i Sjenici. Grupa 484 je, zajedno sa saradnicima – umetnicima, od oktobra 2016. organizovala radionice sa ljudima koji borave u centrima.

Pod nazivom Sofra Art, umetnice Ivana Bogićević Leko i Snežana Skoko razvile su koncept radionica oko ideje da se ženama smeštenim u Centru omogući da neko vreme posvete sebi, u prijatnoj i produktivnoj atmosferi, da ostvare komunikaciju i na kratko zaborave na svakodnevne obaveze i brige. Na radionicama smo se bavili ručnim radom: pletenjem, vezom, oslikavanjem platna, uz čaj, kafu i ratluk. Za foto radionice sa tinejdžerima i mladima, bio je zadužen multimedijalni umetnik i fotograf Luka Knežević Strika. Pored toga, Luka je ostvario i blisku saradnju sa fotografom Zirakom iz Iraka, koji je bio smešten u centru u Bogovađi, a iz ove saradnje nastala je knjižica sa fotografijama i tekstovima koja je deo postavke.

3

Izložbeni eksponati predstavljaju umetničko uobličavanje rezultata rada i sadržaja naših razgovora o identitetu, kulturi i običajima, položaju žene u različitim društvima, ambicijama i nadama, granicama – fizičkim i državnim, ali i onim koje su u nama...

DŽUMBUS NA SAFARIJU

Govorite li arapski i persijski (a da to i ne znate)?

Da li znaš, da kada nekoga matiraš u šahu i kažeš **ŠAH-MAT**, koristiš arapske i persijske reči?

Arapski glagol **MATA** znači **umreti**, a persijska reč **ŠAH** označava kraljevsku titulu. Dakle, **ŠAH-MAT** bukvalno znači „**kralj je mrtav**“.

Algebra je arapska reč, označava veliku matematičku oblast i dolazi od arapskih reči **al-jabr**, što znači sastavljanje rastavljenih delova.

Pihtije su, verovali ili ne, persijska reč, koja značava dobro raskuvano i ohlađeno meso. Dolazi od persijske reči **PUHTE**, što znači skuvan.

Kada kreneš na **SAFARI** ekspediciju u Afriku, zapravo krećeš na put. Arapska reč safar znači **PUT**.

Mi kažemo **BARABAR** kad smo sa nekim uporedo, zajedno, izjednačeno... I ova lepa reč dolazi nam iz persijskog, a izvorno, bukvalno znači prsa u prsa, jedno preko puta drugog...

Spavanje na dušecima izmišljeno je u arapskom svetu. Reč **madrac** (dušek) dolazi od arapske reči **MATRAH**.

Svi volimo da je hrana taze. **TAZE** je persijska reč i znači **sveže**.

Pomorandže su omiljeno voće. Njihov naziv dolazi od arapske reči **naranj**, ali i od persijske **narang**. Nije bitno da li je starija naranj ili narang, bitno je da su narandže tj. pomorandže zdrave i ukusne.

SOFA je arapska reč koja originalno glasi **SUFFA** i označava prekriveni deo nameštaja na kome se sedi.

6 Kad je toplo, lepo je sestri pored jezera i okupati se u njemu. Seti se tada da reč **jezero** potiče od persijske reči **DŽAZIRE**.

ALKOHOL je reč koja je izvorno arapska – **AL-KUHL**. Odnosi se i na medicinski alkohol, ali i na alkoholne napitke.

Ove i još hiljade drugih reči koje su ušle u naš jezik preko turskog, zapravo su arapskog i persijskog porekla: **dušek, jastuk, džumbus, džigerica, makaze, sapun, peškir, đon, kajgana, pamuk, čelik, čaršav, jorgan, kajsija, badem, pirinač, spanać, patlidžan...**

O svemu ovome, možemo uz **KAFU**, koja nam takođe kao reč dolazi iz arapskog i persijskog. Reč **ĆEF** ili **ĆEIF** vuče poreklo takođe od reči **KAFA**. Kod nas danas označava zadovoljstvo i uživanje, a prvobitno je označavala uživanje u dugom ispijanju kafe.

ĆEIF nam je da svi ovo znamo!

Ime je važan deo identiteta. Postoji izreka „Ime je znak/sudbina“ (Nomen est omen), koja simbolično govori o tome da ime određuje čovekov karakter i ponašanje.

10 Tokom poseta centrima za tražioce azila, primetili smo, da prilikom upoznavanja, ljudi osim što kažu svoje ime, uglavnom kratko objasne i značenje svog imena. Tako smo došli na ideju da o ovoj temi malo više razgovaramo, a i da se sami predstavimo na sličan način. Postavili smo nekoliko pitanja našim drugaricama koje se trenutno nalaze u Bogovađi, Banji Koviljači i Sjenici: kako se zovete, ko Vam je dao ime, šta Vaše ime znači, da li mislite da značenje Vašeg imena utiče na Vaše osobine i život, da li Vam se ime dopada, da li postoji neka zanimljiva priča u vezi sa Vašim imenom... Iz ovih odgovora nastale su mikro priče, koje su štampane na tekstilu.

Na radionici veza nastale su maramice sa inicijalima, koje smo postavili u prostoru, praveći malu „ad hoc“ izložbu, kako bismo vizuelno istakli individualnost svake od žena. Zatim smo od maramica sa inicijalima i priča o imenima, formirali zajedničku tekstilnu knjigu.

Zanimljivo je da su osim osnovnih podataka o značenju svog imena, naše drugarice kroz priču o imenu govorile ponešto i o svom životu, o svojoj porodici, emocijama, ali i o situaciji u kojoj se trenutno nalaze.

Kao i kod nas, imena se nekada deci daju po precima koje želimo da pamtimo, po cveću (Ramzie, Rajhana, Bosiljka, Rada, Ruža, Cveta), po rekama, planinama (Nilab, Marva, Tara, Una...), po fizičkim i karakternim osobinama koje roditelji žele da dete ima (Širingol, Šejna, Lepa, Dragica, Mila, Slađana...), po likovima iz Kurana (Fatime, Šukrije, Momine)... Postoje imena za koja nismo mogli da pronađemo slična imena i značenja u našem jeziku, ona su zaista zanimljiva i jedinstvena (Suhejla, Parešan, Šajda, Jalda)...

Da li je ime sudbina, tema je za razmišljanje, ali su imena kao deo našeg identiteta na poseban način poslužila kao divna tema za razgovor, a pre svega da se, kao i uz mnoge druge priče, sretnemo u onome što nas spaja.

Želim da rođim čerku
(da moja porodica
bude srećna i zdrava)

između v
oli nap

**MORE,
KUHINJA,
TUGA,
SAMOĆA,
LJUBAV,
OBALA...**

mala tekstilna knjiga – reči koje me opisuju

16

Na jednoj od radionica veza, na komadima tekstila vezli smo one reči koje najbolje opisuju nas i naša osećanja. Neke od žena izvezle su samo vizuelne simbole (cvet, zastava...), dok su druge izvezle reči i poruke o kojima smo posle razgovarali: more, sunce, otac, kuhinja, Iran, samoća, tuga, ljubav, obala, otvorite granice...

Od ovih vezova formirali smo malu tekstilnu knjigu, a navedene reči, u mislima posmatrača, kompletiraju i nastavljaju njihove započete priče...

MORE, KUHNJA, TUGA, SAMOČA, LJUBAV.

MALA TRAJEĆA IZLOŽBA - BEOGRAD, MEOJIMCI

Uz pomoć naših volontera, na izložbenom stolu možete videti naše nove kolekcije od tkanina koje su nam inspirisale životne priče. Sve je drugo, jednostavno i iskreno.

Uz malu izložbu, formirali smo malu izložbeni prostor u prostoriji koja će biti namenjena za izložbu i prodaju.

NOVA GODINA I NOVOGODIŠNJA SOFRA

Nova godina kaže se NOWRUZ (izgovara se „noruz“), što znači novi dan. Ne dočekuje se zimi, ni u ponoć, kao kod nas, već po solarnom kalendaru, na prvi dan proleća, i svake godine ima malih vremenskih odstupanja. Počinje na prolećnu ravnodnevicu i označava početak poljoprivrednih poslova. Ove godine, po avganistanskom, iran-skom i kurdskom običaju, ispratili smo 1395. i ušli u 1396. godinu. Nova godina NOWRUZ došla je 20. marta u 11.28h. Stara Persija je jedna od prvih civilizacija koja je koristila solarni kalendar, za razliku od zapadne civilizacije koja koristi lunarni. Islamski kalendar, koji vreme računa od prelaska Muhameda iz Meke u Medinu, direktno je nasleđe zoroasterijanskog kalendara. Ne zna se tačno kada je Nowruz počela da se proslavlja, ali je ovaj običaj star najmanje 3000 godina i vuče korene iz persijske religije zoroastrizam, koja je starija i od hrišćanstva, i od islama, i obe religije preuzele su mnoge običaje upravo iz zoroastrizma. I danas, prema nezvaničnoj statistici, u Indiji i Pakistanu ima oko 110.000 pripadnika Zaratustrine religi-

je - zoroastrizma. U Iranu ih je danas oko 5000, a zoroastrizam je bio dominantna religija pre dolaska islama.

Pripreme za proslavu počinju oko tri sedmice pred Nowruz, detaljnim čišćenjem i spremanjem kuće. Nov početak proslavlja se 13 dana od Nowruza, kada se porodice i prijatelji posećuju i provode vreme zajedno. Zvanično, proslava traje pet dana, ali mnogi u to doba uzimaju dvonedeljni odmor.

Centralni deo oko koga se okuplja porodica je novogodišnja sofrna na kojoj se nalaze razni simboli. Svi ovi simboli počinju slovom S u persijskom jeziku – farsiju: beli luk (na farsiju SIR) - da bi u sledećoj godini svi bili zdravi, sušeno voće (na farsiju SENJED) - da bi sve bilo slatko, činija sa novčićima (parice se na farsiju kažu SEKE) - da bi godina bila bogata, prokljajala pšenica (na farsiju SABZEH) - da bi godina bila rodna, jabuka (na farsiju SIB) - da bi svi bili lepi i zdravi kao jabuke, sirće (na farsiju SERKE), koje predstavlja mudrost koja dolazi sa godinom i stpljenje (jer je po-

trebno strpljenje da nastane sirće), začín sumak (na farsiju SOMAQ), crvene boje, koji simboliše crvene zrake izlaska Sunca, novi početak. Neki stave ogledalo, jer je ono simbol svetlosti, istine i iskrenosti. Neki stave i jednu zlatnu ribicu, da bi im se ispunile sve želje. Na sto se, takođe, stavljaju crveno farbana jaja, kao simbol plodnosti.

24

Često se, uz sve ove simbole, na Nowruz sofri nalazi i sveta knjiga Kuran (ako su porodice muslimanske veroispovesti) ili knjiga pesama (najčešće vrlo cenjenog iranskog pesnika Hafiza iz 14. veka). Kuća se detaljno čisti i sprema, iz ormara se izbacuju stare stvari, koje se ponekad i spaljuju, a za Nowruz su svi svečano doterani i oblače novu odeću.

Ljudi jedni drugima čestitaju Nowruz tako što se zagrlje i pozdrave sa „Nowruz Mubarak“, što bi se slobodno moglo prevesti kao „Srećna Nova godina“.

Glavna poslastica je jedna vrsta kompota od sedam vrsta sušenog voća i orašastih plodova -bade-

ma, svetlog i tamnog suvog grožđa, pistaća, oraha, suvih kajsija, i jedne posebne voćke koja se zove dafina ili ruska maslina, koja podseća na urmu. Ovo voće se stavi u činiju, promeša i nalije toplom vodom, a zatim se preko noći ostavi poklopljeno u frižideru da bi se ukusi sjedinili i bili intenzivni. Zanimljivo je da domaćice prethodno natapaju bademe i orahe u vodi i svako zrno pojedinačno oljušte, tako da ovaj kompot zahteva veliko strpljenje i ljubav. Osim toga, na sofri ima raznog voća i slatkiša, a za ručak se služi ili riba sa spanaćem i pirinčem, ili jelo od jagnjetine koje podseća na kapamu, takođe sa pirinčem, zatim kebab (veliki ćevap) od junećeg i jagnječeg mesa. Mnogo se igra i peva, neki pucaju i pale vatru, koju preskaču i oko koje plešu. Zanimljivo je da ponekad deca idu od kuće do kuće sa kašikama, a domaćini koji im otvore vrata treba u kašiku da im stave neki slatkiš. Porodice i prijatelji često odlaze u prirodu, gde imaju Nowruz piknik na kome se druže i uživaju. Često se prave i porodične fotografije za uspomenu na ovu proslavu...

Kao što vidite, ima dosta sličnosti sa našom proslavom Nove godine, a ima i razlika... Neki običaji vezuju se za neke naše druge praznike, kao na primer stavljanje proklijale pšenice na sto, ili farbanje jaja - ovaj uskršnji običaj potiče od persijskog, a i Uskrs pada u proleće, u slično vreme kad i Nowruz. Takođe, dečje obilaženje kuća sa kašikama, podseća na običaje Halloweena. Nowruz, kao i svi drugi praznici, slavi univerzalne vrednosti – ljubav, sreću, životnu radost, prirodu i njene cikluse, dobrotu, istinu, razumevanje... Hafiz kaže: „Za dobra dela odluči se i ustani,“ ili „Govorim otvoreno, i to je moja sreća.“

26

Ono što je najvažnije je da u svim proslavama jedni drugima želimo dobro zdravlje, ljubav, sreću, napredak, radost i uspeh. I te želje su za sve ljude jednake i važne i nemaju veze sa delom sveta iz koga dolazimo.

VEZENI STOLNJAK ZA NOWRUZ SOFRU

Stolnjak su, inspirisane svečanom trpezom, sa velikom pažnjom i ljubavlju izvezle žene koje su trenutno u azilnom centru u Bogovađi. Sličan satenski stolnjak kod njih se za praznik prostire na pod kao trpeza, a porodica i gosti sede oko njega.

Uz stolnjak – trpezu koji su izvezle, postavljamo servijete sa fotografijama njihovih ruku, jer hranu pripremamo, služimo i uzimamo rukama....

RUKE

U želji da prikazemo svaku od žena, a poštujući njihovu želju da im ne fotografiramo lica, napravili smo njihove „portrete“ kroz fotografije ruku (šaka).

Zašto ruke?

Jer su njima uradile divne pletene i vezene radove tokom naših druženja.

28

Jer smo se pri svakom susretu i rastanku pozdravljale toplim stiskom ruku i srdačnim zagrljajem.

Jer iako govorimo različitim jezicima, što možda otežava sporazumevanje, znaci i gestikulacije rukama su nam mnogo pomogli da se bolje razumemo.

Jer ruke mogu toliko toga da kažu o nama i našem životu.

Jer sve žene na ovom svetu, iz koje god kulture dolazile, rade kao da imaju deset ruku.

U kulturama iz kojih dolaze žene sa kojima smo radili, lica žena se nerado prikazuju, ali su šake vidljive i često bogato ukrašene nakitom ili islikane kanom.

You don't have to put make up, but you have to make you UP!!!

„Žene, tako lepe, da prosto boli da ih gledate.“
(Anonimni Persijanac, 5. vek p.n.e, zabeležio Herodot)

32

8. mart, Dan žena, obeležile smo u Banji Koviljači trosatnim druženjem uz radionicu šminkanja. U prostoru u kome obično radimo, razgovarale smo o ženskim pravima, razlozima zbog kojih nam je važan 8. mart, kao i o sitnim radostima – malim ženskim ritualima koji nam ulepšavaju svakodnevicu. Druženje, uz šminkanje i razgovore, organizovale smo dve sedmice kasnije i u Bogovađi, na Nowruz (persijsku Novu godinu).

Ne treba ti vosak, ni pinceta!

Sa nama su u Banji Koviljači, kao i uvek, bile Taiba i Hazar, koje su u Teheranu držale salon lepote „Titi“, u kome su radile kao kozmetičarke i šminkerke, pa smo od njih naučile brojne trikove za ulepšavanje. Posebno jak utisak na nas je ostavila depilacija koncem. Iako su nam detaljno objasnile i pokazale tehniku depilacije koncem, ovaj postupak nam i dalje više liči na odličan mađioničarski trik! Koncem možete doterati obrve, ali i depilirati cele noge i to vrlo brzo i efikasno!

33

Sisters are doin' it for themselves!

Mnogima od nas, ritual doterivanja je veoma važan. Doterujemo se i šminkamo jer nas to zabavlja, popravlja nam raspoloženje, opušta nas i veseli... Jer želimo da naglasimo na našem licu ono što nam se sviđa, da istaknemo ono lepo što nam je priroda dala i da takvu sliku o sebi podelimmo sa drugima.

Prilikom susreta sa našim drugaricama iz Sirije, Iraka, Irana, Avganistana, sa Kube, iz Kameruna, nismo mogle da ne primetimo da je većina njih pažljivo doterana. Neke od njih, u svakom trenutku, bile su vrlo lepo našminkane. Svaki put bismo im uputili komplimente za izgled, a evo šta su nam one odgovarale:

„Dok volim i želim da se staram o sebi, znači da mi je stalo do života.“

34

„Volim da se našminkam i doteram, jer želim da na druge ostavim dobar utisak.“

„Volim da se igram šminkom i radim to, pre svega, zbog sebe same i osećaja koji mi doterivanje pruža.“

„Volim da se šminkam, jer svaki put mogu da budem lepa na drugačiji način.“

„Rado eksperimentišem sa svojim izgledom, menjam frizuru i boju kose, boju laka na noktima, šminkam se svaki put drugačije i zato sam uvek originalna.“

Ove situacije podstiču na razmišljanje o zajedničkoj želji svih nas: da nam životi budu obični i normalni. Željni smo svakodnevne rutine, nenarušenog osećaja sigurnosti. Imamo potrebu da tu normalnost održimo, između ostalog, pomoću onih rituala koji čine da se osećamo bolje i samopouzdanije... posebno u onim momentima kada je svakodnevica neizvesna, a rutina poremećena i kada smo izmešteni iz svojih prostora sigurnosti. Ove hrabre žene su nas podsetile na to da ima dana kada je ružičasti ruž dovoljan da nam se vrati osmeh na lice.

Većina ljudi koje smo upoznali u Centrima u Bogovađi, Sjenici, Banji Koviljači nemaju sa sobom mnogo stvari, a ni mnogo fotografija. Velika većina njih želi da stigne negde u Evropu, gde bi mogli da započnu novi život. Mnogi od njih “zaglavljeni” su u Srbiji na svom neizvesnom putu, još od septembra prošle, 2016. godine, i ne mogu lako da stignu tamo gde su naumili. Čak i danas, ljudi iz Avganistana, Sirije, Iraka, Irana, sa Kube i iz afričkih zemalja, bežeći od rata i siromaštva, stižu, u nešto manjem broju, i zadržavaju se u Srbiji. Iako ovde, oni su u svojim mislima već “u budućnosti”, “prisutni na daljinu” u svom budućem, zamišljenom odredištu u kome vide i u koji “projektuju” svoj bolji život i budućnost.

Zato smo, kroz razgovore i radionice sa njima, rešili da im ponudimo da ih na trenutak odvedemo u one gradove u kojima žele da žive, kao i u one koje žele da posete. Ovo je jedna vrsta igre “simulakruma”, virtuelne/simulirane realnosti

u kojoj su njihove težnje, kroz medij fotografije, opredmećene. Iako je u pitanju interaktivna igra, tokom koje obe strane (i fotograf i fotografisani) pristaju na jednu vrstu uslovnosti, kao u pozorištu, gde znamo da je sve igra, pa joj se ipak, u potpunosti prepuštamo. Bilo je dirljivo što su se mnogi portretisani za ovo slikanje posebno pažljivo doterivali i pripremali, baš kao da je sve - zbilja. Za njih je ova "igra" zaista imala dublji smisao i vrlo ličnu perspektivu. Na neki način, ova simulirana realnost kroz vizualizaciju, delovala je katarzično i „terapeutski“. Ulazak u prostor improvizovanog foto-studija, u kome projektovana slika zamišljenog grada, istovremeno je delovao vrlo realistično, ali i sasvim magično.

Ove fotografije ljudi u gradovima predstavljaju "sećanja" na neki budući život u kome će ovi ljudi biti slobodni.

SOFRA ART

SOFRA ART su radionice društvene podrške za žene i tinejdžerke u centrima za smeštaj tražilaca azila u Bogovađi i Banji Koviljači.

Ove radionice su nastavak kreativnih procesa koje smo započeli 2014. godine. Radionice obuhvataju veliki spektar aktivnosti, čiju okosnicu čine ručni radovi – vez, heklanje, rad na tekstilu i pletenje.

Cilj radionica bio je da provedemo kvalitetno vreme uz razgovor i druženje, u opuštenoj atmosferi. S druge strane, žene su bile u prilici da izrade šalove, kape, rukavice, džempere, torbe, čak i heklane dečje igračke, s obzirom na to da je u centrima zimus nedostajalo tople odeće.

Radionicu smo nazvali SOFRA ART, jer je sofa - trpeza mesto okupljanja gde bliski ljudi sede zajedno, obično u krugu, druže se i razgovaraju. Na našim selima postojala su prela oko kojih su se žene okupljale, razgovarale, pile kafu, družile se, pevale i nešto zajednički radile. Osećali smo da je ovakva vrsta okupljanja i druženja, uz stvaralački

rad, doprinela dobroj atmosferi, razmeni iskustava i učinila boravak u centrima lakšim. Značajno je vreme koje su žene posvetile samo sebi, radeći ručne radove i međusobno razgovarajući.

Učesnice radionica izuzetno su vešte u izradi ručnih radova, a veoma je dragocena podrška tekstilne umetnice Snežane Skoko, koja im je davala nove ideje i objašnjavala pojedine tehnike veza i pletenja. I mi smo naučili od njih drugačije načine izrade onih tehnika ručnog rada koje su nam svima poznate.

47

Osim predmeta za praktičnu upotrebu, radovi su imali i izložbeni potencijal i karakter. Kroz vez inicijala, reči koje ih opisuju, pokrenuli smo važne priče o identitetu, položaju žena u različitim društvima, o našim željama, nadanjima, strepnjama, brigama...

Nekada smo na ovim radionicama „čitale sudbinu“ iz šoljica kafe, gledale filmove, pevale i plesale, organizovale podelu odeće i obuće kroz formu bazara, pravile radionice ulepšavanja i

šminkanja, razmenjivale recepte, tražile slične reči u našim jezicima, pričale smo jedne drugima o našim venčanjima i porodicama, štrikale smo i vezle u parku, ili jednostavno divanile uz kafu, čaj, ratluk i alvu. Naše susrete živopisno i uverljivo dokumentovao je fotograf Luka Knežević Strika, koji se i sam uspešno okušao u sitnom vezu na maramicama.

Mnoge lepe i dirljive lične priče koje smo tokom radionica čuli, bile su podsticaj za radove koje predstavljamo široj zajednici na ovoj izložbi. Duboko verujemo da se na ovaj način ljudima može približiti složenost položaja u kome se žene u pokretu nalaze.

Rachana and
Manish
Alia - India

ZA JEDNIČKI IME

Sjenica 28. maj 2017.

200 JE

15

Small text at the bottom of the white sheet, likely a footer or contact information.

NILAC

EDIN
STIVO

razanu
ia, ramazanska

iljanin

05.2017 u 19h

ure - ulaz slobodan

Prilikom brojnih poseta centrima za azil u Bogovađi i Banji Koviljači, družili smo se i radili sa ženama koje su već nekoliko meseci u našoj zemlji. Želeli smo da ovi susreti u isto vreme budu kreativne radionice, ali i prijateljski razgovori tokom kojih ćemo jedni druge bolje upoznati. Delili smo sa njima naše životne priče, kao i one sa nama. Razgovarali smo o svemu: o njihovom putovanju, prilikama i neprilikama u zemljama iz kojih dolaze, o njihovim i našim običajima i navikama, o željama i planovima, o deci, porodici...

Iako niko na radionici ne veruje u „gledanje u šolju“, ovaj ritual poslužio nam je kao povod za razgovor. Zanimljivo je da su žene iz Iraka, Irana i Sirije bile upoznate sa ovim običajem, čak su neke od njih u mobilnim telefonima imale posebne aplikacije za „gledanje u šolju“. Žene iz Avganistana, pak, uopšte ne piju kafu, već zeleni čaj i ponekad „gledaju u budućnost“ iz listića čaja koji ostanu na dnu šolje. Običaj ispijanja kafe, kako su nam rekle, u Avganistanu je isključivo „muška

privilegija“ i obično ide uz cigaretu i važne razgovore.

Bile smo hrabre i buntovne!

Neke od žena su prvi put popile kafu i to je bilo mnogo više od kafe. Pile smo kafu i gledale jedne drugima u šolju. Trudile smo se da kroz ovo „gledanje“ sagledamo naše sudbine pozitivno, vedro i optimistično. „Videle“ smo bolje sutra, slobodu, otvorene mogućnosti, nastavak putovanja, radosti, smeh, dobre susrete, dobitke, druženja, šanse koje dolaze... I uvek su nam ovi „kafe susreti“ donosili radost i optimizam.

53

Ovo su neki od stvarnih prizora iz šoljica kafe. Ovo su neke od želja koje su naše drugarice rekle da su zamislile pre nego što su „okrenule šoljicu“. I videli smo opet, da nas ove želje, kao i sve drugo opšteljudsko, spajaju i vesele... Ostaje nam da savladamo gledanje u listiće čaja!

*Običaj gledanja u listiće čaja potiče iz stare Kine, a običaj gledanja u šolju iz starog Rima. Interkulturalnost na delu!

Želim da jednog
dana žene mogu da
pive svoje snove
u stvarnosti.

ŽELIM DA SE PROUZAM
TRAMVAJOM I OSETIM
SLOBODU.

A dark, ornate wooden table with a curved top. On the table, there is a white tea set consisting of a teapot, a cup, and a saucer.

Želim da
završim fakultet
i predajm
matematiku.

Želim da završim
fakultet i predajm
matematiku.

Želim da imam
svega malo -
zdravlje, pa da
dajem puno
kudov zdravlje
i puno sreće.

Želim da imam
svega malo -
zdravlje, pa da
dajem puno
kudov zdravlje
i puno sreće.

Želim da imam sreću
i da imam zdravlje
svega malo - zdravlje
i puno sreće.

OBIČAJI VEZANI ZA VENČANJA U AVGANISTANU

(razgovori sa ženama
smeštenim u centrima
za tražioce azila u Banji
Koviljači i Bogovađi)

Venčanje je u avganistanskoj kulturi događaj koji predstavlja važnu prekretnicu. Za ženu je ulazak u brak inicijacija u novu fazu života. Svadbeni običaji razlikuju se od oblasti do oblasti, ali okvir običaja je u celoj zemlji sličan. Ma koliko da je porodica siromašna, za svadbu se izdvaja velika količina novca.

60

Samo dve žene, od njih četrdesetak sa kojima smo razgovarali, u dogovoru sa budućim muževima, organizovale su skromnija venčanja, da ne bi za samo tri dana, koliko svadbeno veselje traje, potrošili sav novac.

Veliki broj brakova ugovaraju roditelji, a veoma mali broj žena sa kojima smo razgovarali stupilo je u brak tako što su same odabrale partnera (obično je reč o mlađim, školovanim ženama koje su svoje sadašnje muževe upoznale na fakultetu).

Kada se porodice načelno dogovore da će njihova deca stupiti u brak, mladić zvanično šalje poruku prosidbe u devojčinu kuću. Pošto devojčini roditelji prihvate prosidbu, oni šalju čokoladice mladoženjinoj porodici kao znak pristanka i organizuju veridbenu zabavu za svoje rođake i prijatelje, čime se veridba zvanično objavljuje.

(Ovi brakovi, iako ugovoreni, u nekim slučajevima postanu funkcionalni i nekoliko parova nam je reklo da su se iskreno zavoleli. Nažalost, mnoge žene ističu loš položaj u kome se nalaze i kažu da se osećaju obespravljeno. Tri žene su rekle da se osećaju „kao predmeti“ i „kao vlasništvo muža i njegove familije“. Pet žena su iskreno rekle da su veoma zadovoljne svojim brakovima. Od njih pet, tri žive u ugovorenom braku. No, u svih pet brakova postoji harmonija, osećanje pripadnosti, poštovanje i ljubav. Četiri žene veoma su zadovoljne odnosom sa svojim svekrvama i naglašavaju da su im svekrve kao druge majke, da im mnogo pomažu, razumeju ih, podržavaju i vole, te da im to u velikoj meri olakšava život. Dve žene su, pak, rekle da im je odnos sa svekrvom loš i da se ne

osećaju poštovano. Otprilike polovina bračnih parova, onih boljestojećih, živelo je u sopstvenom domaćinstvu, dok je polovina delila životni prostor sa muževljevom porodicom.)

Veridbenoj zabavi prethodi „Noć kane“ (Henna night). To je običaj koji podseća na devojačko veče, jer podrazumeva da se mladine drugarice okupe, provedu vreme sa njom i jedna drugoj kanom ukrašavaju ruke i stopala. Često je običaj da sedam neudatih devojaka šaraju kanom ruke buduće mlade. Ove šare po formi podsećaju na ornamente i liče na tetovažu, ali traju dve do tri sedmice. Smatra se da će ove devojke prve doći na red za udaju. Tokom „noći kane“, buduća mlada, njene drugarice i sestre najčešće su obučene u tradicionalnu nošnju, a soba je ukrašena posebno dekorisanim tkaninama.

Zvanična ceremonija venčanja zove se Nika (Nikah) i odvija se u mladinoj kući, jer devojka pre ceremonije venčanja ne bi smela da ulazi u mladoženjinu kuću. Pre Nike, mladoženjina majka, buduća svekrva, prilazi mladi koja drži stisnutu

šaku. Ukoliko ne uspe da joj otvori šaku, buduća svekrva dužna je da mladu daruje dragocenim nakitom.

Za Niku je mlada obučena u haljinu (ili dimije i bluzu) zelene boje, a mladoženja nosi jami – tradicionalne pantalone i košulju. U savremenijim varijantama, mlada je u zelenoj haljini, a mladoženja u svečanom odelu. Mlada nosi na sebi lep i bogat nakit, upadljivo je (i profesionalno) našminkana: na licu je poseban tečni puder veoma svetle boje, namenjen za svečane prilike, oči su upadljivo istaknute ajlajnerima i tamnim senkama, na usnama je ruž jarke boje.

63

Za Niku u kuću dolazi mula, kao verski predstavnik, a mlada i mladoženja nalaze se u odvojenim prostorijama. U razgovorima koje smo vodili sa ženama, rekle su nam da se skoro nikad ne dešava da se Nika odvija u džamiji. Mula najpre ulazi kod mladoženje i objašnjava mu pravila bračnog života, a zatim ulazi kod mlade i tri puta zaredom joj postavlja isto pitanje – da li prihvata brak. Ukoliko mlada pristane, par biva proglašen mužem i ženom.

Mlada se presvlači iz zelene odeće u potpuno belo i napušta roditeljski dom (belo je simbol inicijacije i prelaska iz jednog života u drugi).

Za mnoge žene sa kojima smo razgovarali, ovaj trenutak izlaska i definitivnog opraštanja sa roditeljskom kućom, predstavljao je duboko emotivno iskustvo i isticale su da su tada shvatile da više nisu deca i da se njihov život iz korena menja. U nekim delovima Avganistana, mladu iz roditeljske kuće ispraća brat, koji joj oko struka vezuje zelenu tkaninu.

64

Po izlasku iz kuće mladinih roditelja, sada venčani mladenci, muž i žena, dostojanstveno i lagano ulaze u svečanu salu praćeni pesmom. Ponekad je ovo (u konzervativnijim delovima zemlje) prvi trenutak da muž i žena vide jedno drugo. Nakon Nike, mladenci se obično poljube, ali u nekim delovima zemlje se samo rukuju. U svečanoj sali, nakon Nike, odvija se zanimljiv običaj – mladenci sedaju jedno do drugog, a neko od bliskih članova porodice drži šareni ukrasni šal iznad njihovih glava, dok oni zajedno čitaju odlomak iz Kurana.

Ispred njihovih lica postavljeno je ogledalo, kao simbol istine i potrebe za iskrenošću i otvorenošću u braku, ali i zbog toga što tada prvi put vide sliku sebe kao bračnog para u ogledalu. Kada se završi čitanje, mladenci jedno drugom daju zalogaj slatkiša, gutljaj slatkog pića, najčešće voćnog soka, a zatim zajedno seku svadbenu tortu. Simbolika ovog običaja slična je kao kod nas – da mladencima život bude sladak.

Svadbena trpeza je bogata: služi se više vrsta različito začinjenog pirinča, više vrsta kebaba, nekoliko vrsta hleba. Za dezert se služe sutlijaš, baklave, slatkiši, kao i sezonsko voće.

Nakon dezerta, dok gosti uživaju u poslednjim zalogajima torte, počinju muzika, pesma i ples. Igra se i peva, nekad i do ranih jutarnjih sati. Kako večer odmiče, muzika biva sve glasnija, a plesovi sve živahniji.

Dan nakon venčanja mladina familija dolazi u goste kod mladenaca i daruje mladu poklonima, uglavnom nakitom. Ovaj običaj zove se „tahk-

jami“. Nakon toga, mladenci najčešće odlaze na medeni mesec ili „mahasan“.

MLADENCI-NAPRED, OSTALI-STOJ!

Portreti sa fotografijama sa venčanja

66

Nekada su fotografije mladenaca sa venčanja bile obavezan dekor u spavaćoj sobi. Uveličane, retuširane, uramljene, krasile su zid najčešće iznad bračnog kreveta. Danas ih ljudi retko drže na zidovima. Čuvaju ih u foto albumima, ili, u novije vreme, u albumima/folderima na elektronskim uređajima.

Mnoge žene, migrantkinje, sa kojima smo razgovarali, nose u mobilnom telefonu svoje fotografije sa venčanja, koje rado pokazuju i sa uzbuđenjem pričaju o haljinama, nakitu, šminkanju, ritualima doterivanja i složenim pripremama vezanim za svadbe. Podelile smo sa njima i naše priče o našim venčanjima.

Neke žene teško su poverovale da su neke naše fotografije sa ceremonije građanskog (i vrlo neformalnog) venčanja, jer na njima mladenci i kumovi nisu svečano obučeni i jer nema mnogo gostiju. U Avganistanu bi bilo prilično neuobičajeno da venčanje bude skromno, bez velikog broja zvanica i bez veoma svečane i bogate odeće.

Napravili smo foto-portrete na kojima držimo fotografije sa svojih venčanja, kao neku vrstu naših uporednih biografija.

Fotografije su već generacijama nosioci naših sećanja. Ne samo na velike i značajne događaje, već i na naše živote, ljude i mesta koji ih čine. Ljudi koje smo upoznawali u centrima za azil koriste fotografije da se sete mesta iz kojih su došli i ljudi koji im nedostaju.

70

Jedan od njih je Zirak, kurdski Jazid i fotograf iz Iraka. On je živeo nekoliko godina u izbegličkom kampu Šarija u Iraku, radio je tamo kao fotograf, i odlučio da ode na put i pridruži se svom bratu u Nemačkoj.

Kada smo ga upoznali u Bogovađi, nije imao sa sobom svoje fotografije, osim onih sa svoje poslednje večeri u kampu, kada se opraštao i krenuo na put. Zajedno smo napravili publikaciju o sećanju na to veče. Publikacija, osim Zirakovih fotografija, sadrži i narativ o poslednjoj večeri provedenoj u kampu Šarija, o samom kampu i životu u njemu,

kao i tekst o, ovde malo poznatoj, etničko-verskoj skupini Jazida. To su Kurdi nastanjeni na teritorijama Turske, Iraka, Sirije, Jermenije, Gruzije i Irana, čije versko učenje je veoma zanimljivo.

Nekoliko nedelja nakon naših susreta, Zirak je krenuo dalje i sada je u Nemačkoj.

Izdavač: Grupa 484 – Vladimir Petronijević

Autori/ke: Ivana Bogičević Leko, Snežana

Skoko, Luka Knežević Strika

Dizajn: Škart

Fotografije: Jelena Mijić, Luka Knežević

Strika

Uvodni tekst i lektura: Grupa 484 – Tamara

Cvetković

Štampa: Copy planet, Beograd

Beograd, 2017

Publikacija “Zajednički imenilac” štampana je u okviru projekta “Inkluzivne zajednice na putu ka osjetljivijem društvu bez diskriminacije” koji Grupa 484 sprovodi u partnerstvu sa Svetionikom iz Loznice, Nexus-om iz Vranja i Flores-om iz Sjenice, a finansira Evropska unija u okviru programa “Evropski instrument za demokratiju i ljudska prava”, a sufinansira iz budžeta Republike Srbije – Kancelarija za saradnju sa civilnim društvom.

Sadržaj knjižice je isključiva odgovornost autora i Grupe 484 i ni na koji način ne odražava stavove Evropske unije i Kancelarije za saradnju sa civilnim društvom.

